

دورنمای اثرات فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی بر جرائم اجتماعی

سرهنگ دکتر عبدالرضا امیری^۱
دکتر طاهر روشندل اربطانی^۲

۸۸/۱۲/۱۰
۸۹/۲/۱۲

تاریخ دریافت:
تاریخ پذیرش:

چکیده

هدف از تدوین این مقاله، مطالعه آثار ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی چون اینترنت، ماهواره و تلفن همراه، در فرآیند شکل‌گیری جرائم در پنج سال آینده در ایران می‌باشد. این فناوریها دامنه مرزهای متعارف محیط فعالیت ناجا را که پیش از این در دنیای واقعی و ملی تعریف شده بود به دنیای مجازی و بین‌المللی گشانده است. چنین تغییرات محیطی حامل تهدیدات و فرصتهایی است که از پیامدهای غیر قابل اجتناب آن، تغییر در کمیت و کیفیت جرائم می‌باشد. در تغییر کمیت، تعداد و فراوانی جرائم افزایش یا کاهش می‌یابد و در تغییر کیفیت، ماهیت جرائم و فرایند تحقق و فعلیت آنها مد نظر قرار می‌گیرد. دو فرضیه، محور این مطالعه را تشکیل می‌دهند که برای آزمون آنها از روشهای آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردیده است. جامعه آماری این پژوهش را مدیران و کارشناسان ارشد ناجا و خبرگان آشنا به موضوع تحقیق تشکیل می‌دهند که بر اساس فرمول نمونه‌گیری از جامعه محدود، تعداد ۴۰ نفر از آنها به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیدند. از دو روش پرسشنامه و مراجعه به اسناد و مدارک برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده گردیده است. نتایج حاصل از تحلیل اطلاعات نشان می‌دهد که فن‌آوریهای نوین اطلاعاتی و ارتباطی از طریق تغییر صحنه جرم، ابزارها، روشها و انگیزه‌های ارتکاب جرم بر فرایند شکل‌گیری جرائم تأثیر گذاشته و کمیت و کیفیت آنها را دستخوش تغییر می‌نماید.

کلید واژه‌ها:

فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، فضای مجازی، اینترنت، جرائم اجتماعی

مقدمه

پیدایش سیستم‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی با ویژگی‌هایی چون قلمرو جهانی، یکپارچه سازی همه رسانه‌های ارتباطی و تعامل بالقوه، در حال تغییر بسیاری از مولفه‌های اساسی مرتبط با زندگی فردی و اجتماعی از جمله تغییر در میزان کمیت و کیفیت جرائم می‌باشند. این تغییرات تا حد زیادی به تحولات ساختاری در جوامع بشری که به طور عمده ناشی از آن چه تحت عنوان «عصر اطلاعات، جامعه مجازی و جهانی شدن» است، مربوط می‌باشند. جهانی شدن فرایندی است که مکان را کوچک و زمان را کوتاه کرده است. گیدنز از این تحول به عنوان جدایی زمان از فضا^۱ (Giddense, 1990) و هاروی از آن به عنوان فشردگی زمان و فضا^۲ یاد مینماید (Harvey, 1998).

به باور بسیاری از محققان، توسعه فن آوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی که عبارت است از «استفاده از ابزارهای رایانه‌ای و مخابراتی برای گردآوری، سازماندهی، ذخیره و نشر اطلاعات اعم از صوت و تصویر، متن، عدد» (Millard, 2003)، موجب گردیده است تا حیات و زندگی بشری وارد عصر جدیدی شود که ویژگی‌ها و شرایط این دوره با دوره‌های قبل از آن، یعنی عصر کشاورزی و عصر صنعتی بسیار متفاوت است. همان گونه که «آلوین تافلر» نیز پیش‌بینی کرده بود، عصر جدید یعنی عصر اطلاعات، موج عظیمی از تغییر را در جنبه‌های مختلف زندگی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بشر امروزی رقم زده است. عصر جدید را با اصطلاحاتی مانند جامعه شبکه‌ای «مانوئل کاستلز» و جامعه فراصنعتی «دانیل بل» و جامعه اطلاعاتی نیز توصیف کرده‌اند (مهر علی، ۱۳۸۴: ۳۶).

برخی از اندیشمندان استدلال می‌کنند که «فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی جدید و نو ظهور» در حال دگرگون ساختن شیوه کار، سرگرمی، فکر و زندگی مردم سراسر جهان است. در واقع، احساس می‌شود که دگرگونی‌هایی بسیار بنیادی، فراگیر، در برگیرنده و از لحاظ کمی و کیفی بسیار متمایز در شرف وقوع است که ما را به عصر جدیدی، به عنوان عصر اطلاعات رهنمون می‌گرداند. (آلبرتس و س. پاپ، ۱۳۸۵: ۱۳) در این عصر به تدریج مهم‌ترین فعالیت‌های اجتماعی انسان نظیر کار، تولید، خرید، فروش و معاشرت، آموزش و پژوهش و حتی جرائم و... از محیط‌های فیزیکی و ملی به عرصه‌های دیجیتالی و بین‌المللی منتقل می‌شوند.

1. Time-space Distantiation
2. Time-space Compression

چنین تحولاتی موجب گردیده تا محیط امنیتی انتظامی اغلب کشورهای جهان به صورت موثری تحت تأثیر دو مفهوم جهانی شدن و مجازی شدن جرائم قرار گیرند. بنابراین می‌توان گفت که با ظهور فن آوری‌های نوین اطلاعاتی، انسان و جامعه امروز با چندین جهان مجزا و در عین حال مرتبط - که تحت عناوینی چون جهان واقعی، جهان مجازی، جهان وطنی و وطن جهانی از آن‌ها یاد می‌شود - روبرو است. جرایم ناشی از این وضعیت، محدوده وسیعی از فعالیت‌های زیان‌باری است که به بدنه اجتماع صدمه می‌زند. (Croall, 2001: 2) این جرایم تهدید بین‌المللی علیه نظم و امنیت جهانی به شمار می‌رود. (Richards: 1999) کشورهایی که از فناوری پیشرفته اطلاعات بهره‌مندند و در عوض، ظرفیت اندکی برای مبارزه با جرایم مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات و رایانه‌ها دارند، به بهشتی برای ارتکاب جرایم سازمان‌یافته، تبدیل می‌شوند (Shelley, 2003).

کشور ایران نیز همچون دیگر کشورهای جهان در مسیر این تحولات قرار گرفته و نشانه‌های این تحول در بسیاری از عرصه‌ها به خوبی نمایان است. این تغییرات به شکل واضح اثرات خود را در فرایند تحقق و فعلیت جرائم که مستلزم ۵ پیش شرط اساسی، «عنوان مجرمانه، انگیزه مجرمانه، راه‌های ارتکاب جرم، فرصت ارتکاب جرم و سازوکارهای کنترلی» است، بر جای گذاشته و به شکلهای مختلف بر نوسانات جرم تأثیر می‌گذارند. (فرجیها، ۱۳۸۵: ۷۵) آنچه در این وادی در حال تغییر، به شدت مورد نیاز است، شناخت مسیرهای آتی تغییرات اجتماعی و ارزشهای مورد پذیرش جامعه، و به تبع آن یافتن شیوه‌های نوین برخورد با این تغییرات می‌باشد (Chasemzade, 2001).

این مقاله با هدف مطالعه اثرات ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی بر جرائم در ایران تدوین شده و قصد دارد تا دگرگونی‌های بنیادینی که از این طریق به وجود می‌آید را بررسی نماید. این دگرگونیها شکل جدیدی از روابط میان زیر ساختهای تشکیل دهنده نظم و امنیت عمومی بوجود آورده و موجب می‌شود تا تعریف جدیدی از فرآیند تحقق و فعلیت جرائم ارائه گردد.

ویژگی این شرایط جدید، پیچیدگی و توانایی بالقوه آن برای تولید فرصت‌ها و تهدیدات جدید «جرم‌زا» و «جرم‌زدا» از طریق تأثیر بر کمیت و کیفیت وقوع جرائم می‌باشد. در تغییر کمیت، تعداد و فراوانی جرائم و در تغییر کیفیت، ماهیت و فرایند تحقق و فعلیت جرائم مورد مطالعه قرار می‌گیرد. این تغییرات، رابطه سه‌جانبه مجرمان، افراد در معرض جرم و فرصتهای

جرم زار را متحول ساخته و با تغییر در علیت و فرایند تحقق جرائم موقعیت جدیدی را در برابر جامعه و متولیان نظم و امنیت عمومی قرار می دهد.

در این رویکرد، بخشی از نوسانات کمی و کیفی انواع جرائم قابل پیش بینی بوده و به سازمان های مسئول نوعی پیش آگهی میدهد. شناخت سازو کارهای وقوع چنین تغییراتی که در روشها، ابزارها، انگیزه های مجرمانه و سازو کارهای کنترلی خود را به نمایش میگذارند از اهمیت زیادی برخوردار می باشند. در این پژوهش تلاش می گردد تا با طراحی یک مدل مفهومی این تغییرات، در قالب بیان فرضیات تحقیق، مورد مطالعه و آزمون قرار گیرد. جهان امروز ضمن آن که دستاوردهای فوق العاده مهمی را برای بشر به ارمغان آورده، تهدیدهای جدی را متوجه امنیت کشورها نموده و جوامع بشری را در مقابل پرسش های جدی قرار می دهد.

این سؤالات طیف وسیعی را شامل می شوند که در این پژوهش به طور مشخص به رابطه ظهور فناوری های نوین اطلاعاتی و تغییر در کمیت و کیفیت جرائم در پنج سال آینده در ایران به شرح زیر اکتفا می گردد:

سؤال ۱- آیا ظهور فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی در پنج سال آینده موجب تغییر در کیفیت جرائم در ایران می گردد؟

سؤال ۲- آیا ظهور فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی در پنج سال آینده موجب تغییر در کیفیت جرائم در ایران می گردد؟

سؤال ۳- در پنج سال آینده کدامیک از جرائم دچار بیشترین و کدامیک دچار کمترین تغییر کیفی خواهند شد؟

سؤال ۴- در پنج سال آینده کدامیک از جرائم دچار بیشترین و کدامیک دچار کمترین تغییر کمی خواهند شد؟

ادبیات موضوع

پیدایی و تحول فن آوری های نوین اطلاعاتی محصول یک فرایند خاص تاریخی است که با ظهور جوامع مدرن همراه شده است. مبدأ این فرآیند را می توان تا اواخر قرن پانزدهم میلادی، یعنی زمانی که تکنیک های وابسته به ماشین چاپ گوتنبرگ از سوی انواع نهادهای مراکز عمده تجاری اروپا به منظور تولید نسخه های متعدد متون و دست نویس ها مورد

بهره برداری قرار گرفت، ردیابی کرد. این آغاز مجموعه‌ای از تحولاتی است که از سده شانزدهم تا به امروز، مفهوم کاربرد فن آوری در چرخه اطلاعات (تولید، ذخیره، پردازش، بازیابی، اشاعه و...) را دستخوش دگرگونی اساسی نموده است (کاستلز، ۱۳۸۰: ۷۶).

اگر چه کمتر پژوهشی به طور مستقیم در باره ارتباط بین تکنولوژیهای نوین ارتباطی و جرائم به عمل آمده است، اما تحقیقات و مطالعات فراوانی در خصوص اثرات تحولی تکنولوژیهای ارتباطی صورت گرفته است. «مارشال مک لوهان»، «انیس»، «دیوید رایزمن» و «فردیناند تونیس» از جمله صاحب نظران قدیمی و اولیه این حوزه هستند که در این زمینه تحقیقات جامعی انجام داده‌اند. (ساروخانی، ۱۳۶۷: ۳۰-۴۵) بعد از ایشان، صاحب نظران زیادی در خصوص اثرات وسایل ارتباطی بویژه رسانه‌های الکترونیکی جدید نظریه پردازی کرده‌اند.

این گروه از دانشمندان بر این باورند که فناوریهای اطلاعاتی عامل به وجود آمدن تحولات تاریخی بوده و هر دوره تاریخی به واسطه نوع وسیله ارتباطی آن دوره قابل تحلیل و بررسی می‌باشند. آنها این فناوری‌ها را تنها انتقال دهنده محض پیام‌ها ندانسته بلکه معتقدند که این وسایل در نحوه احساس، ادراک و برخورد جوامع با محیط، اثرات غیر قابل انکاری به وجود می‌آورند. به باور این دانشمندان، درک تغییرات اجتماعی و فرهنگی جوامع منوط به فهم شبکه‌های ارتباطی آنها می‌باشد.

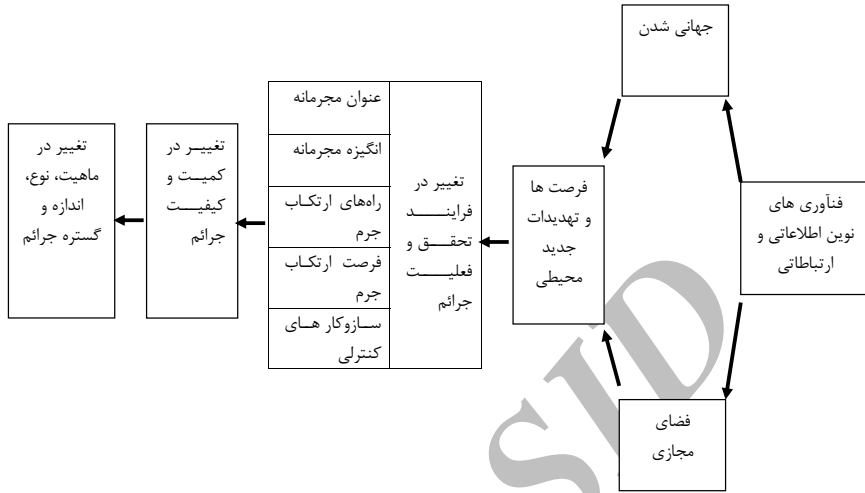
«فرانک وبستر» در کتاب «نظریه‌های جامعه اطلاعاتی» نظرات هفت تن از دانشمندان معاصر را در این خصوص جمع آوری و مورد بررسی قرار داده‌است. در این کتاب وبستر عقیده «دانیل بل» نسبت به جامعه اطلاعاتی فراصنعتی، افکار «آنتونی گیدنز» در باره رشد نظارت و گسترش دولت-ملت، تاکید «هربرت شیلر» مبنی بر این که اطلاعات هم منافع شرکتهای سرمایه داری را توجیه میکند و هم به آن استحکام می‌بخشد، عقیده «یورگن هابر ماس» مبنی بر نابودی گستره همگانی با تجاری شدن رسانه‌ها، اندیشه‌های «ژان بوردیار» نسبت به پست مدرنیسم و اطلاعات و «مانوئل کستلز» در باره شهر اطلاعاتی را گرد هم آورده و مورد نقد و بررسی قرار داده است (وبستر، ۱۳۸۳).

در جمع بندی کلی از این نظریات می‌توان چنین نتیجه گرفت که فناوریهای نوین اطلاعاتی امواج تحول بسیار مهمی چون جهانی شدن^۱ و مجازی شدن^۲ را به راه انداخته و

تقویت می کنند که پیامد غیر قابل اجتناب آن تغییر در ابعاد مختلف زندگی بشر خواهد بود. در این موقعیت جدید بسیاری از فعالیت ها از جمله رفتارهای مجرمانه به عرصه های جهانی و مجازی انتقال می یابند. در عرصه های جهانی فرد، سازمان و کشور ناچار است در کنار دیگران و در ارتباط با دیگران، طبق قاعده بازی جهانی و بین المللی و در فضایی که اغلب بر آن رقابت حاکم است، مسائل خود را پیش ببرد. عرصه های مجازی نیز شامل عرصه هایی است که ماهیت فیزیکی ندارند و الکترونیک اند و در واقع حضوری هستند در شبکه جهانی اینترنت: برای کار، زندگی، فراغت، مبادله، پژوهش، یادگیری و یا هر منظوری که فرد یا سازمان را به حضور در فضای اینترنت بر می انگیزد (سلطانی فر، ۱۳۸۳: ۱۲۰).

با جهانی و مجازی شدن پدیده های مختلف، مفاهیمی چون سیاست، امنیت، فرهنگ و به تبع آن «جرم» دارای بار معنایی جدیدی شده و موجب می شود تا وابستگی متقابل و ارتباط میان ملل در حوزه های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی افزایش یابد. (طاهر خانی، ۱۳۸۳: ۹۵) در این فرایند دامنه جرائم از قلمرو ملی و واقعی به قلمرو جهانی و مجازی کشیده شده که حداقل نتیجه آن پیچیده و مرکب شدن علیت و فرایند وقوع جرائم می باشد. بدین ترتیب، جهانی و مجازی شدن جرائم بر کیفیت و کمیت آن ها تأثیر گذاشته و دنیای جدیدی را پیش روی کلیه بازیگران صحنه رفتارهای نابهنجار و جرائم می گشایند.

در این پژوهش برای مشخص نمودن چگونگی ارتباط بین متغیرهای تحقیق، مدلی مفهومی طراحی و به آزمون گذاشته شد. در این مدل، دو مفهوم «جهانی شدن» و «مجازی شدن» جایگاه کلیدی و مهم دارند. این دو مفهوم با برهم زدن تعریف معمول از «مرز سیستم» تغییرات جدی در بسترهای جرم زا و جرم زدا بر جا گذارده و موجب کشیده شدن دامنه مرزهای سیستم قبلی به فضای بین المللی و مجازی گردیده اند. در این محیط جدید، فرصت ها و تهدیدات جدیدی شروع به نمایان شدن می کنند که پیامد طبیعی آن ها تغییر در فرآیند تحقق و فعلیت جرائم می باشد. در چنین وضعیتی، متغیرهای واسطه ای مانند، عناوین مجرمانه، انگیزه مجرمانه، راه های ارتکاب جرم، فرصت ارتکاب جرم و سازو کارهای کنترلی نیز دستخوش تغییر شده و در نهایت کمیت و کیفیت جرائم را تحت تأثیر قرار می دهد.

نگاره شماره ۱- فناوری‌های نوین اطلاعاتی و تغییر در کمیت و کیفیت جرائم

روش‌شناسی تحقیق

بر اساس طرح تحقیق و نحوه گردآوری داده‌ها، تحقیق حاضر تحقیقی توصیفی (غیر آزمایشی) است و در آن هیچ یک از متغیرهای مستقل دستکاری نشده است (حافظ‌نیا، ۱۳۷۶). روش به کاررفته در تحقیق نیز پیمایشی می‌باشد، به این معنی که از خبرگان امر در رابطه با موضوع تحقیق نظرجویی بعمل آمده‌است.

همچنین در این تحقیق از روش اسنادی استفاده شده است. روش اسنادی مهم‌ترین منبع برای طراحی مدل و سؤالات تحقیق را فراهم نموده است. در روش پیمایشی نگرش جامعه آماری درباره ارتباط ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی و تغییر در کمیت و کیفیت جرائم از طریق پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری گردید. از این اطلاعات جهت آزمون فرضیات پژوهش و ارتباط بین اجزاء مدل ترسیمی نیز بهره گرفته شده است.

جامعه آماری پژوهش حاضر، از بین مدیران و کارشناسان ارشد ناجا و خبرنگاران آشنا به تأثیرات فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی انتخاب گردیدند. برای انتخاب نمونه، از روش احتمالی ساده استفاده و سپس بر اساس فرمول نمونه‌گیری از جامعه محدود، تعداد ۴۰ نفر از بین آنان انتخاب گردیدند. در این روش، نمونه‌ها که به نمونه‌های اتفاقی و نیز

تصادفی مشهورند اصل شانس برابر، برای انتخاب افراد جامعه جهت عضویت در نمونه رعایت می گردد. این نمونه بر اساس این اصل انتخاب می شود که کلیه افراد جامعه مورد مطالعه متجانس بوده، مشابهت دارند یا در واقع افراد جامعه یکدست هستند (آذر، ۱۳۷۵: ۶).

در مسیر گردآوری داده ها و اطلاعات، در این پژوهش از دو روش کتابخانه ای و میدانی بهره برده شده است. برای آزمون فرضیات، از دو نوع پرسشنامه استفاده شده است. در پرسشنامه شماره یک تعداد ۲۰ سؤال و در پرسشنامه دوم ۱۴ سؤال گنجانده شده است. در پرسشنامه شماره یک، نظر پاسخگویان در باره تأثیر فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی بر کمیت و کیفیت جرائم و در پرسشنامه دوم تأثیر این فن آوری ها بر کمیت و کیفیت ۱۴ جرم مشخص که بیشترین رابطه را با ظهور فناوری های نوین دارند، سنجیده می شود. جهت محاسبه روایی گویه های پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است که مقدار آن ۰.۸۳٪ می باشد که بیانگر اعتباری در سطح خیلی خوب می باشد.

جهت تجزیه و تحلیل داده ها از هر دو روش توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در روش توصیفی عمدتاً از مفاهیمی چون جدول توزیع فراوانی و اندازه های گرایش به مرکز، اندازه های پراکنندگی و نظایر آن استفاده شده است. در روش استنباطی نتایج حاصل از مطالعه نمونه به جامعه تعمیم داده می شود. در این پژوهش به طور مشخص از روشهای آماری استنباطی نظیر آزمون t و آزمون رتبه ای فریدمن استفاده شده است.

یافته ها

در اینجا ابتدا به توصیف متغیرهای جمعیت شناختی تحقیق پرداخته می شود:

جدول شماره ۱ - اطلاعات جمعیت شناختی پاسخگویان

ردیف	مشخصات	فراوانی	درصد
۱	جنس	مرد	۲۸
		زن	۳۰
۲	سن	۲۴-۳۰ سال	۲۵
		۳۰-۴۰ سال	۳۲,۵
		۴۰-۵۰ سال	۳۷,۵
		۵۰ سال و بیشتر	۵
۳	تحصیلات	لیسانس	۹
		فوق لیسانس	۲۱
		دکتر	۲۵
۴	شغل	انتظامی	۴۲,۵
		غیر انتظامی	۵۵
		بی پاسخ	۲,۵

در این بخش از پژوهش با استفاده از روش های آماری گوناگون، داده های به دست آمده از پرسشنامه ها با فرضیات پژوهش مقابله داده شده و مورد آزمون قرار می گیرند. در این پژوهش دو فرضیه اصلی وجود دارد که ابتدا به فرضیات آماری تبدیل و سپس در باره اثبات یا رد آنها تصمیم گیری خواهد شد.

با توجه به ماهیت گویه ها، جهت آزمون فرضیه ها از آزمون t یک نمونه ای (One Sample T test) استفاده شده است. ابتدا سطح سنجش شاخص ها از رتبه ای به فاصله ای ارتقاء یافته و سپس اقدام به استانداردسازی شاخص ها در دامنه (۰ - ۱۰۰) گردیده است. با توجه به این که مقدار میانگین ۵۰ حد واسطه مقادیر این شاخص ها است، مقادیر میانگین کمتر از ۵۰ را به منزله گزینه های کم و خیلی کم و مقادیر میانگین بیشتر از ۵۰ را به

منزله گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد ارزیابی شده است. با توجه به توضیحات فوق فرضیه آماری که مورد آزمون قرار می‌گیرد به صورت زیر می‌باشد:

$$\begin{cases} H_0 : \mu \leq \theta \\ H_1 : \mu > \theta \end{cases}$$

که μ همان میانگین شاخص مورد نظر می‌باشد. فرضیه ۱: به نظر می‌رسد بین کیفیت جرائم در قبل و بعد از ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی تفاوت معنی داری وجود دارد.

جدول شماره ۲- فناوری‌های نوین اطلاعاتی و تغییر در کیفیت جرائم

فراوانی	میانگین	انحراف معیار	کران پایین ۹۵ درصد	آماره‌ی t	سطح معنی‌داری
۴۰	۵۶,۱	۱۴,۸	۵۲,۱	۲,۵۷	۰,۰۰۷

با توجه به مقادیر حاصله از جدول فوق، آماره‌ی $t=۲/۵۷$ و سطح معنی‌داری $\text{Sig}=۰,۰۰۷$ با اطمینان ۹۹ درصد فرضیه فوق تأیید می‌گردد. به این معنی که ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی موجب تغییر کیفیت جرائم شده و چگونگی وقوع آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. برای اولویت بندی جرائمی که شاهد بیشترین تغییرات کیفی ناشی از ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی خواهند بود از آزمون رتبه‌ای فریدمن استفاده گردیده است. در جدول زیر این تغییرات از بیشترین تا کم‌ترین، رتبه بندی گردیده اند.

جدول شماره ۳ - اولویت بندی جرائم بر اساس تغییرات کیفی

میانگین رتبه‌ها	کیفیت جرایم
۹/۸	جرایم رایانه‌ای
۹/۶	کلاهبرداری
۹/۳	جعل اسناد و مدارک
۸/۸	جرایم جنسی
۸/۶	جرایم امنیتی
۷/۷	پولشویی
۷/۵	تروریسم مجازی
۷/۰	جرایم سازمان یافته بین‌المللی
۶/۸	تنش‌های قومی
۶/۷	تروریسم بین‌المللی
۶/۶	سرقت
۶/۲	قاچاق زنان و دختران
۵/۷	قاچاق مواد مخدر
۴/۸	مهاجرت‌های غیرقانونی

با توجه به جدول فوق کیفیت جرایم رایانه‌ای، کلاهبرداری و جعل اسناد و مدارک به ترتیب با میانگین رتبه‌های (۹,۸)، (۹,۶) و (۹,۳) بالاترین اولویت‌ها و کیفیت جرایم مهاجرت‌های غیرقانونی، قاچاق مواد مخدر و قاچاق زنان و دختران به ترتیب با میانگین رتبه‌های (۴,۸)، (۵,۷) و (۶,۲) پایین‌ترین اولویت‌ها را در بین کیفیت‌ها به خود اختصاص دادند.

فرضیه ۲: به نظر می‌رسد بین کمیت جرائم در قبل و بعد از ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

جدول شماره ۴ - فناوری‌های اطلاعاتی و تغییر در کمیت جرائم

فرآوانی	میانگین	انحراف معیار	کران پایین ۹۵ درصد	آماره‌ی t	سطح معنی‌داری
۴۰	۷۰,۸	۹,۹۹	۶۸,۱۳	۱۳,۱۷	۰,۰۰۰

با توجه به مقادیر حاصله از جدول فوق، آماره‌ی $t=13,17$ و سطح معنی‌داری $Sig=0,000$ با اطمینان بیشتر از ۹۹ درصد فرضیه فوق تأیید می‌گردد. به این معنی که ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی موجب تغییر کمیت جرائم شده و نرخ و تعداد آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

برای اولویت بندی جرائمی که شاهد بیشترین تغییرات کمی ناشی از ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی خواهند بود از آزمون رتبه‌ای فریدمن استفاده گردیده است. در جدول زیر این تغییرات از بیشترین تا کمترین رتبه بندی گردیده اند.

جدول شماره ۵- اولویت بندی جرائم بر اساس تغییرات کمی

کمیت جرایم	میانگین رتبه‌ها
جرایم رایانه‌ای	۹/۲۱
جرایم جنسی	۹/۰۸
کلاهبرداری	۸/۶۳
جرایم امنیتی	۸/۲۴
جعل اسناد و مدارک	۸/۱۲
تروریسم مجازی	۷/۴۷
تنش‌های قومی	۷/۲۴
جرایم سازمان‌یافته بین‌المللی	۷/۲۱
پولشویی	۷/۰۹
قاچاق زنان و دختران	۶/۷۹
تروریسم بین‌المللی	۶/۷۷
سرقت	۶/۶۹
قاچاق مواد مخدر	۶/۶۹
مهاجرت‌های غیرقانونی	۵/۷۷

با توجه به جدول فوق کمیت جرایم رایانه‌ای، جرایم جنسی و کلاهبرداری به ترتیب با میانگین رتبه‌های (۹,۲۱)، (۹,۰۸) و (۸,۶۳) بالاترین اولویت‌ها و مهاجرت‌های غیرقانونی، قاچاق مواد مخدر و سرقت به ترتیب با میانگین رتبه‌های (۵,۷۷)، (۶,۶۹) و (۶,۶۹) به ترتیب پایین‌ترین اولویت‌ها را در بین کمیت‌ها به خود اختصاص دادند.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف مطالعه تأثیر ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی (اینترنت، تلفن همراه و ماهواره‌های تلویزیونی) بر روی فرآیند تحقق و فعلیت جرم و چگونگی ایجاد تغییر در کمیت و کیفیت جرائم در پنج سال آینده در ایران به اجرا درآمده است. در این پژوهش، برای مشخص نمودن چگونگی ارتباط بین متغیرها، مدل مفهومی ویژه‌ای طراحی که در آن دو مفهوم «جهانی شدن» و «مجازی شدن» جرائم نقش اساسی بازی می‌کنند. بر اساس این مدل، فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی از طریق تشدید وابستگی متقابل جهانی موجب می‌شوند تا بسیاری از جرائم در بافتی بین‌المللی به حیات خود ادامه داده و ابزارهای جدیدی برای ارتکاب جرائم سنتی در اختیار مجرمان قرار گیرد. همچنین این فناوری‌ها، آثار، تبعات و خسارات جرائم کلاسیکی چون توهین، افترا، پورنوگرافی و... را به شدت افزایش داده و با مجازی نمودن فضای فعالیت و حذف مکان در قلمرو فیزیکی جرم، اصل سرزمینی جرائم را خدشه دار می‌نمایند.

نتایج به دست آمده بیانگر تأیید فرضیات این تحقیق می‌باشند. بدین ترتیب مشاهده می‌گردد فناوری‌های نوین اطلاعاتی با ایجاد تغییر در زیرساخت‌های فرآیند تحقق و فعلیت جرم، بر کمیت و کیفیت وقوع جرائم تأثیر گذار بوده و تغییراتی را موجب می‌شوند. در حوزه «کمی» برخی جرائم مانند جرائم رایانه‌ای، جرائم جنسی، کلاهبرداری، جرائم امنیتی و جعل اسناد و مدارک بیشترین سطح افزایش را خواهند داشت. در مرتبه دوم، جرائمی مانند تروریسم مجازی، تنش‌های قومی، جرائم سازمان‌یافته بین‌المللی و پولشویی شاهد افزایش به نسبت کمتری خواهند بود. گروه سوم جرائم که شامل جرائمی مانند قاچاق زنان و دختران، تروریسم بین‌المللی، سرقت، قاچاق مواد مخدر و مهاجرت‌های غیرقانونی می‌باشد کمترین تأثیر «کمی» را از ظهور فناوری‌های نوین خواهند پذیرفت.

نتایج تحقیق همچنین نشان می‌دهد که فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی بر کیفیت

جرائم تأثیر غیر قابل انکاری داشته و به صورت مشخص موجب تغییر در ماهیت تعدادی از آن‌ها می‌گردد. بر این اساس، جرائم رایانه‌ای، کلاهبرداری، جعل اسناد و مدارک، جرائم جنسی، جرائم امنیتی در این بین بیشترین تغییر را شاهد خواهند بود و جرائمی مانند تروریسم بین‌المللی، سرقت، قاچاق زنان و دختران، قاچاق مواد مخدر، مهاجرت‌های غیر قانونی کمترین تغییر در ماهیت و کیفیت را خواهند داشت. پول شویی، تروریسم مجازی، جرائم سازمان یافته بین‌المللی و تنش‌های قومی در میانه این دو حد قرار خواهند گرفت.

با توجه به نتایج حاصل از پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به موضوعاتی نظیر مطالعه تطبیقی در خصوص تأثیر فناوری‌های نوین اطلاعاتی بر جرائم در بین چند کشور مختلف، بررسی تأثیر ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی بر انگیزه ارتکاب جرم، تغییر در روش‌های ارتکاب جرم و فرصت ارتکاب جرم، سازوکارهای کنترلی جرائم (حقوقی، پلیسی) در دنیای جدید توجه گردد تا با بررسی ابعاد مختلف این تحول مهم عصر حاضر، گام‌هایی اساسی و محکم به سوی کنترل و تسلط بر آن برداشته شود.

همچنین در سطوح سازمانی و مدیریتی ناجا پیشنهاد میشود با اقداماتی چون تشکیل گروه‌های مطالعاتی ویژه در مراکز مطالعاتی ناجا، طراحی و برگزاری دوره‌های آموزشی برای رده‌های مختلف، نهادمند نمودن حضور جدی پلیس در فضای مجازی، ایجاد مراکز رصد فضای مجازی در بخش‌های مختلف ناجا و بهره‌گیری از تجربیات موفق در کشورهای مختلف جهان، گام‌های عملیاتی در مسیر تحقق اهداف ناجا در این خصوص، برداشته شود.

منابع

- آذر، عادل و منصور، مؤمنی (۱۳۷۵). آمار و کاربرد آن در مدیریت، جلد اول، چاپ اول، تهران: سمت.
- حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۷۶). مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم اجتماعی، چاپ اول، تهران: سمت.
- حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۸۴). حقوق و امنیت در فضای سایبر، تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، چاپ اول.
- دیوید س. آلبرتس و دانیل س. پاپ (۱۳۸۵). گزیده ای از عصر اطلاعات: الزامات امنیت ملی در عصر اطلاعات، ترجمه علی علی‌آبادی و رضا نخجوانی، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ساروخانی، باقر (۱۳۶۷). جامعه‌شناسی ارتباطات، تهران: انتشارات اطلاعات.
- سلطانی فر، محمد (۱۳۸۳). ویژگی‌های جامعه اطلاعاتی، فصلنامه پژوهش و اندیشه، سال اول شماره ۲.
- طاهر خانی، مهدی (۱۳۸۳). آثار جهانی شدن بر زنان، پژوهش زنان، وره ۲، شماره ۱.
- فرانک، ویستر (۱۳۸۳). نظریه‌های جامعه اطلاعاتی، ترجمه اسماعیل قدیمی، تهران، انتشارات قصیده سرا، چاپ دوم.
- فرجیها، محمد (۱۳۸۵). بازتاب رسانه ای جرم، مجله رفاه اجتماعی، شماره ششم.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰). عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ ظهور جامعه شبکه ای، مترجمان احد علیقلیان، افشین خاکباز، حسن چاوشیان جلد ۳، ۲، ۱ تهران: انتشارات طرح نو.
- مهر علی، حمید رضا (۱۳۸۴). توسعه ارتباطات جمعی و امنیت ملی، فصلنامه دانش انتظامی، سال هفتم، شماره اول.
- Croall, H. (2001) "Understanding White Collar Crime", Open University Press.
- Giddens. A, The Consequence of Modernity. Oxford, Basil Blackwell, 1990.
- hasenzade. F, S afari it. Transition TO E-Goverenment: A Plan For IRAN. Management Know Ledge 2001; 55: 252-275
- Harvey, D, The Condition of Postmodernity, Oxford, Basil Blackwell, 1998
- Millard, Jeremy. E-Governments Strategies: Best Practice Reports from the European front Line. Danish technological Institute, Denmark 2003; 95-102
- Perraton. J. et al., The Globalization of Economic Activity, New Political Economy, Vol. 2. 1997
- Richards, J., "Transnational Criminal Organizations, Cybrecrime, and MoneyLaundering", CRC Press, 1999.

- Shelley, L., (2003), "Organized Crime, Terrorism and Cybercrime, available at http://www.crime-research.org/library/Terrorism_Cybercrime.pdf

فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی

۵۸

فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی

Archive of SID